

13. Шевчук З. Православное богословие в условиях атеистического давления в СССР в 1946–1988 гг. Електронний ресурс. URL: <https://bogoslav.ru/article/6169126> (дата звернення 25.10.2021).
14. Шліхта Н. Церква тих, хто вижив. Радянська Україна, середина 1940-х – початок 1970-х рр. Харків: Акта, 2011. 468 с.

УДК 2(477)(092):27-523.42(477.53)

Олексій Гура, Марія Шамрай
(Полтава)

ВНЕСОК МИХАЙЛА КИРІЄНКА-ВОЛОШИНА У РОЗБУДОВУ СПАСЬКОГО ХРАМУ М. ПОЛТАВИ

У статті наведені маловідомі факти з життя та діяльності настоятеля Спаського храму м. Полтави о. М. Кірієнка-Волошина, визначається роль священика у розбудові церкви, простежується динаміка виконання ремонтних робіт приміщення на початку ХХ століття.

Ключові слова: Михайло Кірієнко-Волошин, Спаський храм, протоієрей, настоятель, священик, ремонт, Успенський собор, благодійність.

The article presents little-known facts from the life and activities of the rector of the Church of the Savior in Poltava, O. M. Kiriienko-Voloshin, determines the role of the priest in the development of the church, traces the dynamics of the repair work of the premises at the beginning of the twentieth century.

Keywords: Mykhailo Kiriienko-Voloshyn, Spasky Church, abbot, priest, renovation, Assumption Cathedral, charity.

Історія православних храмів м. Полтави кінця ХVІІ – початку ХХ ст. є малодослідженою у вітчизняній історичній науці. Вивчення окремих церков та православних єпархій, визначення ролі священнослужителів у збереженні культових споруд Полтави носять фрагментарний характер. З огляду на відсутність комплексних та узагальнюючих історіографічних досліджень цієї проблеми вивчення внеску священика Михайла Кірієнко-Волошина у розбудову Спаського храму міста є актуальною.

Отець Михайло Кірієнко-Волошин народився у заможній дворянській родині 18 жовтня 1874 року у с. Пристроми Переяславського повіту Полтавської губернії. 9 липня 1892 року за станом здоров'я його було звільнено з 6 класу Київської третьої гімназії і направлено до Полтавського кафедрального Успенського собору позаштатним псаломщиком з прийняттям в єпархіальне відомство [1, с. 703]. 15 березня 1896 року за сумлінне виконання своїх обов'язків М. Кірієнко-Волошина було призначено в.о. іподиякона, а з 12 травня – дияконом Успенського собору [2, с. 276; 3, с. 415].

3 січня 1899 року архіпастирем Іларіоном він був рукопокладений у священники і направлений для здійснення богослужіння до приписного Спаського храму [4, с. 1459; 5, с. 75].

Починаючи з 1902 року М. Кірієнко-Волошин працював законовчителем жіночої соборної церковно-парафіяльної школи, скарбником епархіального попечительства про бідних та сиріт духовного стану, членом Полтавського епархіального ревізійного комітету, приводив до присяги свідків в окружному суді [6, с. 800; 7, с. 913-914; 4, с. 1461].

Настоятель був знаним благодійником в регіоні. У листопаді 1894 року він разом із причтом Успенського собору допоміг відкрити жіночу церковнопарафіяльну школу, приурочену 50-річному служінні єпископа Полтавського і Переяславського Іларіона (8, с. 129). У 1896 році пожертвував два банківські квитки по 500 крб. Один – на облаштування тимчасового храму при Хрестовій церкві Полтавського архієрейського будинку, інший – на купівлю будинку для причту Полтавського кафедрального собору [9, с. 1024-1025]. На своїй батьківщині, в с. Пристроми, заснував однокласну церковноприходську жіночу школу. Для неї придбав садибу розміром 1 десятина 887 $\frac{1}{4}$ квадратних сажні, низку приміщень, визначив щорічне утримання з власних коштів у розмірі 150 крб (100 крб на жалування вчительці, 50 крб – на господарські потреби) [10, с. 652].

Отець М. Кірієнко-Волошин відіграв значну роль в збереженні приміщення Спаського храму. З метою збереження історичної унікальності церкви перед черговими ремонтними роботами, Полтавська духовна консисторія звернулася листом до Полтавського будівельного правління (від 26 лютого 1901 року за № 4275), а також до Київського Історичного товариства імені Нестора-Літописця при університеті св. Володимира (відношення від 5 та 7 травня 1901 року за № 8790 та № 8951). У травні 1901 року до м. Полтави прибув О. Левицький. Він детально оглянув храм і його територію, надав свої висновки і поради. Офіційні ж висновки були викладені у відношенні товариства в Полтавську духовну консисторію від 4 червня 1901 року № 77. У ньому схвалювався проєкт відновлення Спаського храму, допускалося зняття верхнього ряду ікон та надбудови іконостасу як таких, що встановлені пізніше і не повністю гармонують зі стародавнім іконостасом. Далі рекомендувалося переставити кіоти та образ Божої Матері на колишні місця, а з намісного образу Спасителя зняти згодом додану ризу. 27 листопада 1901 року Священний Синод, як згадувалося раніше, видав наказ № 8300 про початок ремонту церкви Спаса Нерукотворного Образу в Полтаві [11, с. 818-820].

Настоятель храму виділив на ремонт близько 7 тисяч крб. особистих заощаджень і заповів до 8 тисяч крб. на утримання церкви

[10, с. 652]. За його підтримки було капітально відремонтовано храм і встановлено «гарну кам'яну огорожу замість зовсім старої дерев'яної» [4, с. 1460].

Серед інших видів робіт, виконаних під час ремонту було переоблаштування інтер'єру притвору, який був з'єднаний аркою з основною частиною храму. У ньому вміщено образ Успіня Божої Матері. По сторонам – чудотворці Антоній та Феодосій печерські. Письмо цих ікон старе, часів іконостасу. Біля колон розміщувалися два дубових кіоти, пожертвовані настоятелем храму Михайлом Кириєнко-Волошином. Праворуч біля стіни – третій кіот з образом Серафима Саровського, подарований прихожанами [12, с. 685].

У 1903 році на відстані 10-12 сажнів (21-25,6 м) від храму, замість каменя, який був встановлений на місці престолу Преображенського собору, встановили кам'яний стовп із відповідним написом на мармуровій дошці [12, с. 692]. Тоді ж було розширено дзвіницю – прибудовано вхідний портик та два кутових приміщення. Капітально відремонтовано іконостас, відновлено живопис та позолоту. В окремих частинах іконостасу знято кіоти з ікон: храмовий Спаса Нерукотворного Образу і лівий Божої Матері. За іншими даними, основні види ремонтних робіт були виконані упродовж 1902 році. 22 вересня 1902 року, у неділю, єпископ Іларіон освятив церкву [6, с. 789].

Тобто, ремонт 1902 року було реалізовано за сприяння о. Михайла Кириєнка-Волошина та за підтримки архіпастора Полтавського Іларіона. Кошторис робіт складав 6500 крб. Переважно це були добровільні пожертвування, зібрані о. Михайлом.

Відновлення Спаського храму на початку ХХ століття мало певний резонанс. Далеко не всі висловлювалися схвально щодо ремонту. Зокрема священник К. Гапанович вважав, що іконостас в деяких частинах був перероблений, а старовинні прикраси замінені іконами, які не вписувалися у загальний стиль іконостасу [12, с. 683]. Своє бачення священнослужитель надрукував у «Полтавських єпархіальних відомостях» під назвою «Історичний нарис Церкви Спаса-Нерукотворного Образу в місті Полтаві» [12, с. 675-693]. На думку автора, «На першому місці була ідея оновити храм, а не відродити його в первинному вигляді... Як результат перед нами постала переробка старини на сучасний лад, що для такого історичного храму – велика погіршість» [12, с. 691].

Після виходу статті на сторінках видання майже одразу вийшла альтернативна публікація о. В. Щетинського зі спростуванням та засудженням К. Гапановича [11, с. 818-821]. Автор зауважив, що ремонт церкви Спаса Нерукотворного мав на меті не лише збереження усіх його конструктивних елементів, а й відновлення первинного вигляду, який був частково втрачений попередніми переоблаштуваннями.

Хронічна хвороба, туберкульоз легенів, змусила настоятеля храму наприкінці серпня 1903 року пройти безуспішне лікування в Криму. 12 жовтня 1903 року він причастився з рук священника кафедрального собору Петра Тарасевича. 13 жовтня, о шостій ранку, П. Тарасевич, за співучасті священника собору о. Григорія Горянова, здійснив Святе Таїнство Єлеосвячення над о. Михаїлом. О першій годині дня, 13 жовтня 1903 року о. М. Кірієнко-Волошин помер. Наступного дня кафедральний протоієрей о. Лазурський та багаточисленне духовенство під спів Архієрейського хору перенесли труну з спочилим з квартири до храму Спаса Нерукотворного образу. Після соборної літургії, 15 жовтня, настоятеля храму відспівав єпископ Іларіон. Похований священник ліворуч вівтарної стіни Спаського храму.

Висока честь бути похованим на церковному цвинтарі в центрі міста о. Михаїл удостоївся завдяки «милостивій увазі до його діяльності владики Полтавського, Преосвященного Іларіона» [4, с. 1461-1462].

За відмінну діяльність та піклування про оновлення Спаської церкви о. Михаїло отримав Архіпастирське благословення із занесенням у формуляр та нагороджений 8 січня 1902 року набедреником [7, с. 71].

Таким чином, незважаючи на свій юний вік та короткотривале настоятельство о. М. Кірієнко-Волошин відіграв значну роль у розбудову Спаського храму м. Полтави. Знатність походження, матеріальні статки родини, комунікативні навички, благодійництво та особисті зв'язки були використані ним для збереження та відновлення унікальної культової споруди міста.

Джерела та література

1. Полтавские епархиальне ведомости. 1892. № 15.
2. Полтавские епархиальне ведомости. 1896. № 11.
3. Полтавские епархиальне ведомости. 1896. № 15.
4. Полтавские епархиальне ведомости. 1903. № 34.
5. Полтавские епархиальне ведомости. 1899. № 3-4.
6. Полтавские епархиальне ведомости. 1902. № 29.
7. Полтавские епархиальне ведомости. 1902. № 35-36.
8. Полтавские епархиальне ведомости. 1895. № 3.
9. Полтавские епархиальне ведомости. 1896. № 35-36.
10. Полтавские епархиальне ведомости. 1900. № 26-27.
11. Полтавские епархиальне ведомости. 1909. № 18.
12. Полтавские епархиальне ведомости. 1909. № 16.
13. Полтавские епархиальне ведомости. 1902. № 4.